

YOSHLAR O‘RTASIDA GIYOHVANDLIKNING OLDINI OLISHDA MOBIL ILOVALAR VA ELEKTRON RESURSLARNING AHAMIYATI

Tursunov Abdullajon Rustamovich
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.22922819>

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlar o‘rtasida giyohvandlik va psixoaktiv moddalar iste’molining oldini olishda mobil ilovalar hamda elektron resurslarning ijtimoiy-pedagogik va profilaktik imkoniyatlari ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Raqamli vositalar faqat axborot uzatish kanali emas, balki yoshlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi, rad etish ko‘nikmalarini shakllantiruvchi, xayflarni baholash hamda o‘z vaqtida mutaxassislariga murojaat qilish motivatsiyasini oshiruvchi integrativ muhit sifatida baholanadi. Maqolada O‘zbekiston sharoitida olib borilgan tadqiqotlar va xalqaro raqamli profilaktika amaliyotlari qiyosiy tahlil qilinib, samador mobil profilaktikaning asosiy komponentlari hamda mavjud cheklovlar aniqlangan. Olingan xulosalar asosida mamlakatimizda ta’lim, oila, mahalla va sog‘liqni saqlash institutlari bilan integratsiyalashgan milliy mobil profilaktika ekotizimini shakllantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: giyohvandlik profilaktikasi, yoshlar, mobil ilovalar, elektron resurslar, raqamli salomatlik, interaktiv ta’lim, psixologik qo‘llab-quvvatlash, rad etish ko‘nikmalari.

Аннотация: В данной статье научно анализируются социально-педагогические и профилактические возможности мобильных приложений и электронных ресурсов в предупреждении наркомании и употребления психоактивных веществ среди молодежи. Цифровые инструменты рассматриваются не просто как канал распространения информации, а как интегративная среда, способствующая развитию критического мышления, формированию навыков отказа, оценке рисков и повышению мотивации к своевременному обращению к специалистам. В работе проводится сравнительный анализ исследований, проведенных в Узбекистане, и международной практики цифровой профилактики, определяются ключевые компоненты эффективных мобильных вмешательств, а также существующие ограничения. На основе полученных результатов формулируются научно-практические рекомендации по созданию национальной экосистемы мобильной профилактики, интегрированной с институтами образования, семьи, махалли и здравоохранения.

Ключевые слова: профилактика наркомании, молодежь, мобильные приложения, электронные ресурсы, цифровое здравоохранение, интерактивное обучение, психологическая поддержка, навыки отказа.

Abstract: This article scientifically analyzes the socio-pedagogical and preventive potential of mobile applications and electronic resources in preventing substance abuse and drug addiction among youth. Digital tools are evaluated not merely as information dissemination channels, but as an integrative environment that fosters critical thinking, develops refusal skills, enhances risk assessment, and motivates timely help-seeking behavior. The study provides a comparative analysis of research conducted in Uzbekistan alongside international digital health

interventions, identifying key components of effective mobile prevention as well as existing operational limitations. Based on the findings, evidence-based recommendations are developed to establish a national mobile prevention ecosystem integrated with educational, family, community (mahalla), and healthcare institutions.

Keywords: *drug abuse prevention, youth, mobile applications, digital resources, mHealth, interactive learning, psychological support, refusal skills*

KIRISH

XXI asrning ikkinchi choragida yoshlar hayotining katta qismi raqamli makonda kechayotgani ijtimoiylashuv, ta’lim, sog’liqni saqlash va xavfsizlik siyosatining an’anaviy paradigmasini tubdan qayta ko’rib chiqishni talab etmoqda. Mobil telefon yosh avlod uchun oddiy aloqa vositasi bo’lib qolmay, bilim olish, tengdoshlar bilan munosabat o’rnatish, bo’sh vaqtni tashkil etish, shaxsiy qaror qabul qilish va muammoli vaziyatlarda yordam izlashning doimiy infratuzilmasiga aylandi. Mazkur holat giyohvandlik profilaktikasiga ham ikki tomonlama ta’sir ko’rsatadi: bir tomondan, raqamli muhit zararli va manipulyativ axborotning tez tarqalishiga, xavfli xulq-atvorning romantiklashtirilishiga hamda yoshlarning noto’g’ri qarashlar ta’siriga tushishiga sharoit yaratishi mumkin; ikkinchi tomondan esa aynan shu muhit ilmiy asoslangan profilaktik axborotni tezkor, manzilli, interaktiv va nisbatan arzon shaklda yetkazish uchun mislsiz imkoniyatlarni ochadi. Shu sababli giyohvandlikning oldini olishda mobil ilovalar va elektron resurslardan foydalanish masalasi texnik yangilik doirasidan chiqib, ijtimoiy-pedagogik boshqaruv, sog’liq kommunikatsiyasi, ma’naviy immunitet va raqamli fuqarolik madaniyatini birlashtiruvchi kompleks ilmiy muammoga aylanmoqda. Giyohvandlikning yoshlar orasida shakllanishi birgina axborot yetishmasligi bilan izohlanmaydi. Bu jarayon shaxsiy qiziqish, tengdoshlar bosimi, oilaviy kommunikatsiya, stressni boshqarish qobiliyati, hayotiy maqsadlarning noaniqligi, ijtimoiy nazoratning sustligi, noto’g’ri normalar va yordam xizmatlariga nisbatan ishonchsizlik kabi ko’plab omillarning o’zaro ta’siri natijasidir. Demak, profilaktika vositasi faqat “zararli” yoki “taqiqlangan” degan xabarni takrorlash bilan cheklanmasligi, balki yoshning qaror qabul qilish mexanizmlariga, o’zini himoya qilish kompetensiyasiga, tanqidiy fikrlashiga va ijobiy ijtimoiy aloqalariga ta’sir qilishi kerak. Mobil ilova shu nuqtai nazardan multimodal pedagogik muhit vazifasini bajarishi mumkin: unda qisqa matn, infografika, animatsiya, vaziyatli topshiriq, anonim savol-javob, o’z-o’zini baholash, kundalik kayfiyat monitoringi, mutaxassis bilan bog’lanish va foydali faoliyatga yo’naltirish kabi funksiyalar yagona tizimda birlashtiriladi. Bunday yondashuv profilaktikani epizodik tadbirdan uzluksiz qo’llab-quvvatlovchi jarayonga aylantiradi.

Raqamli profilaktikaning nazariy asoslari sog’liq e’tiqodi modeli, rejalashtirilgan xulq-atvor nazariyasi, ijtimoiy-kognitiv nazariya, motivatsion intervyu, hayotiy ko’nikmalar yondashuvi va media savodxonlik konsepsiyalari bilan bog’liq. Sog’liq e’tiqodi modeli foydalanuvchining xavfni shaxsan o’ziga daxldor deb his qilishi, oqibatlarning jiddiyligini tushunishi va sog’lom tanlovning foydasini anglashini taqozo etsa, rejalashtirilgan xulq-atvor nazariyasi munosabat, subyektiv norma va nazorat hissining xatti-harakat niyatiga ta’sirini tushuntiradi. Ijtimoiy-kognitiv yondashuv esa namuna ko’rsatish, o’z-o’ziga ishonch, mustahkamlash va muhit ta’sirini markazga qo’yadi. Mobil ilova ushbu nazariy mexanizmlarni konkret funksiyalarga aylantirishi mumkin: shaxsiylashtirilgan tavsiyalar xavfni

individuallashtiradi, interaktiv ssenariylar rad etish ko‘nikmasini mashq qildiradi, tengdoshlarning ijobiy hikoyalari sog‘lom normani namoyon etadi, yutuq indikatorlari esa o‘z-o‘ziga ishonchni mustahkamlaydi. Xalqaro ilmiy adabiyotlarda texnologiyaga asoslangan profilaktika universal, selektiv va maqsadli intervensiyalarni qo‘llab-quvvatlashi qayd etiladi. Universal profilaktika barcha yoshlar uchun mo‘ljallangan bilim va ko‘nikmalarni tarqatadi; selektiv profilaktika oilaviy, ijtimoiy yoki psixologik xavf omillari yuqori bo‘lgan guruhlariga yo‘naltiriladi; maqsadli erta yordam esa xavfli tajriba belgilari kuzatilayotgan shaxslarga individual yo‘naltirish beradi. Marsch va Borodovsky texnologik vositalarning standartlashtirilgan kontentni kam xarajat bilan yetkazishi, xizmatlarga kirish to‘siqlarini kamaytirishi va mutaxassis ishini to‘ldirishi mumkinligini asoslaydi [3]. Monarque, Sabetti va Ferrari tahlilida esa yoshlar uchun ishlab chiqilgan raqamli intervensiyalar veb, mobil, o‘yin, kompyuter va virtual reallik formatlarini qamrab olgani, biroq profilaktik dasturlar soni erta intervensiyalarga nisbatan kamroq ekani ko‘rsatiladi [4]. Bu holat mobil ilovalarni ko‘paytirishning o‘zi yetarli emasligini, ularni aniq nazariy model, sifatli baholash va mahalliy ehtiyojlarga mos dizayn bilan ta‘minlash zarurligini anglatadi.

O‘zbekiston sharoitida masalaning dolzarbligi raqamli kommunikatsiya kengayishi, yoshlar orasida mobil internetdan foydalanishning kundalik odatga aylanishi va yangi psixoaktiv moddalar haqidagi noto‘g‘ri tasavvurlarning onlayn muhitda tarqalish ehtimoli bilan belgilanadi. Zakhidova, Syunyakov va hamkorlarining tadqiqotlari yoshlar orasida xavf haqidagi xabardorlik mavjud bo‘lsa-da, bu bilim har doim ham xavfsiz xulq-atvorga avtomatik tarzda aylanmasligini ko‘rsatadi [1; 2]. Shuning uchun elektron resurs faqat ma‘lumot beruvchi ensiklopediya emas, balki bilimni amaliy qarorga aylantiruvchi mexanizm bo‘lishi kerak. Masalan, foydalanuvchi xavfli taklifga qanday javob berishni interaktiv ssenariyda mashq qilishi, bosimni aniqlash mezonlarini o‘rganishi, stressni boshqarishning sog‘lom usullarini tanlashi va zarurat tug‘ilganda ishonchli kattalar yoki mutaxassisga murojaat qilish yo‘lini topishi lozim. Ana shunda raqamli profilaktika bilim, munosabat, ko‘nikma va yordam izlash xulqini birlashtirgan tizim sifatida ishlaydi. Mobil ilovalar profilaktika xabarining vaqt va makon chegaralarini kamaytiradi. An‘anaviy ma‘ruza yoki davra suhbat odatda muayyan auditoriya va bir martalik vaqt bilan cheklansa, mobil resurs foydalanuvchiga istalgan vaqtda, takroriy ravishda va o‘z sur‘atida materialni o‘zlashtirish imkonini beradi. Push-eslatmalar, mikroo‘quv modullari, qisqa testlar va personal tavsiyalar bilimni bosqichma-bosqich mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, anonimlik stigma tufayli ochiq savol bera olmaydigan yoshlar uchun psixologik xavfsizlikni oshiradi. Biroq anonimlik mutlaq va nazoratsiz bo‘lmasligi kerak: platforma zararli kontentni filtrlash, krizis belgilarini aniqlash, foydalanuvchini malakali yordamga yo‘naltirish va shaxsiy ma‘lumotlarni himoya qilish bo‘yicha aniq protokollarga ega bo‘lishi zarur. Demak, raqamli profilaktikaning samaradorligi texnologik qulaylik bilan bir qatorda etik, huquqiy va klinik xavfsizlikka ham bog‘liq.

Elektron resurslarning muhim afzalliklaridan biri ma‘lumotlarni muntazam yangilash va auditoriya xususiyatlariga moslashtirish imkoniyatidir. Bosma material tez eskirishi mumkin, mobil platformada esa yangi ilmiy ma‘lumot, qonunchilikdagi o‘zgarish, mutaxassis tavsiyasi yoki hududiy yordam xizmatlari haqidagi ma‘lumot tezkor yangilanadi. Shaxsiylashtirish esa foydalanuvchining yoshi, til tanlovi, bilim darajasi va ehtiyojiga mos kontent taqdim etadi. Ammo

shaxsiylashtirish algoritmik profil yaratish bilan bog‘liq bo‘lgani sababli minimal ma’lumot yig‘ish, aniq rozilik, ma’lumotni shifrlash, bolalar va o‘smirlar huquqlarini himoya qilish tamoyillari ustuvor bo‘lishi kerak. Profilaktika uchun yaratilgan ilova foydalanuvchini kuzatuv obyektiga aylantirmasligi, aksincha uning avtonomiyasi, qadr-qimmati va xavfsizligini kuchaytirishi lozim. Mazkur maqolaning ilmiy muammosi shundan iboratki, mobil ilovalar va elektron resurslar ko‘pincha texnik funksiyalar ro‘yxati asosida baholanadi, ularning xulq-atvor o‘zgarishiga ta’sir etuvchi psixologik va ijtimoiy mexanizmlari esa yetarli tizimlashtirilmaydi. Shuningdek, xorijiy tajribani O‘zbekiston yoshlariga bevosita ko‘chirish til, qadriyat, oilaviy munosabat, mahalla instituti, raqamli savodxonlik va yordam izlash madaniyatidagi farqlar sababli kutilgan natijani bermasligi mumkin. Shu bois tadqiqotning maqsadi yoshlar o‘rtasida giyohvandlikning oldini olishda mobil ilovalar va elektron resurslarning funksional, pedagogik, psixologik va institutsional ahamiyatini tizimli tahlil qilish, ularning samarali komponentlarini aniqlash hamda milliy sharoitga mos integrativ profilaktika yo‘nalishlarini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot vazifalari raqamli intervensiylarning ilmiy asoslarini ochish, O‘zbekiston olimlarining tegishli ishlarini tahlil qilish, xalqaro dalillarni qiyoslash, metodologik mezonlarni belgilash, asosiy natijalarni umumlashtirish va amaliy tavsiyalarni shakllantirishni qamrab oladi. Raqamli profilaktika samaradorligini belgilovchi yana bir omil foydalanuvchining platformaga ishonchidir. Yosh foydalanuvchi manbaning kim tomonidan yaratilgani, ma’lumot qaysi ilmiy dalilga asoslangani, savoliga kim javob berishi va shaxsiy ma’lumoti qanday himoyalinishini tushunmasa, texnik jihatdan mukammal ilova ham barqaror ta’sir ko‘rsatmaydi. Shu sababli elektron resursda tahrir hay’ati, ekspertlar tarkibi, yangilanish sanasi, maxfiylik qoidalari va yordam xizmatlariga yo‘naltirish tartibi ochiq ko‘rsatilishi zarur. Ishonchli raqamli muhit yoshning tanqidiy fikrlashini susaytirmaydi, aksincha axborot manbasini tekshirish, manipulyativ xabarni farqlash va dalilga asoslangan qaror qabul qilish ko‘nikmasini rivojlantiradi.

O‘zbekiston ilmiy makonida mazkur mavzuga eng yaqin tadqiqotlar Respublika ixtisoslashtirilgan ruhiy salomatlik va narkologiya yo‘nalishidagi ilmiy markazlar bilan bog‘liq bo‘lib, ular orasida Guzalkhon A. Zakhidova hamda Timur S. Syunyakovning ishlari alohida metodologik ahamiyatga ega. Zakhidova Pikirenia, Syunyakov va Prilutskaya bilan hamkorlikda O‘zbekistondagi yoshlar orasida yangi psixoaktiv moddalarni iste’mol qilish motivlarini o‘rganishga qaratilgan sifat tadqiqoti protokolini ishlab chiqqan [1]. Ushbu ishning muhim jihati muammoni faqat tibbiy tashxis yoki huquqbuzarlik doirasida emas, balki xavfni idrok etish, stigma, yordam izlash to‘siqlari, oilaviy va ijtimoiy omillar, profilaktik va rehabilitatsion xizmatlarga ehtiyoj kabi ko‘p qatlamli kategoriyalar asosida o‘rganishidir. Mualliflar yarim tuzilgan intervyular, mutaxassislar fokus-guruhi va sifat ma’lumotlarini kodlash orqali yoshlarning real tajribasi bilan institutsional javob mexanizmlari o‘rtasidagi uzilishni aniqlashni maqsad qilgan. Tadqiqot kutilayotgan natijalari qatorida raqamli kommunikatsiya platformalari va interaktiv ta’lim dasturlarini rivojlantirish zarurati qayd etilgani mobil ilovalar mavzusiga bevosita ilmiy asos beradi. Zakhidovaning yondashuvi profilaktik kontentni “yuqoridan beriladigan tayyor xabar” sifatida emas, balki auditoriyaning motivlari, qo‘rquvlari, noto‘g‘ri e’tiqodlari va yordam izlash tajribasidan kelib chiqib loyihalash zarurligini ko‘rsatadi. Timur S. Syunyakovning ilmiy pozitsiyasi esa klinik-psixologik omillarni ma’lumotlar tahlili, xulq-atvor trayektoriyasi va xizmatlarni individuallashtirish bilan bog‘lashga intilishi bilan ajralib turadi. Zakhidova,

Syunyakov va Alimovning Toshkentdagi yoshlar orasida yangi psixoaktiv moddalar zarari haqidagi xabardorlikni o‘rgangan ishida ishtirokchilarning salbiy oqibatlarni bilishi xavfli xulqdan voz kechish uchun yetarli bo‘lmasligi aniqlangan [2]. Mazkur natija raqamli profilaktika nazariyasi uchun fundamental xulosani beradi: oddiy ma’lumot uzatish kognitiv xabardorlikni oshirishi mumkin, biroq xulq-atvorni o‘zgartirish uchun motivatsiya, o‘z-o‘ziga ishonch, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, real vaziyatdagi qaror ko‘nikmasi va professional yordamga kirish mexanizmlari ham talab etiladi. Syunyakovning yondashuvi mobil ilovada statik maqolalar to‘plamidan ko‘ra, xavfni bosqichma-bosqich baholash, shaxsiy fikr-mulohaza, anonim maslahat, emotsional holat monitoringi va yo‘naltirish funksiyalarini birlashtirish zarurligini asoslaydi. Shu ma’noda Zakhidova auditoriyaning subyektiv tajribasi va kommunikativ ehtiyojlarini markazga qo‘ysa, Syunyakov profilaktik qarorni klinik va analitik mezonlar bilan mustahkamlashga urg‘u beradi. Ularning ilmiy qarashlari o‘zaro to‘ldiruvchi xarakterga ega: birinchi yo‘nalish kontentning madaniy va psixologik mosligini, ikkinchi yo‘nalish esa erta aniqlash, individuallashtirish va yordam marshrutining aniq bo‘lishini talab qiladi. O‘zbekiston uchun samarali mobil profilaktika modeli aynan shu ikki pozitsiyani – foydalanuvchi tajribasiga sezgir dizayn va ilmiy asoslangan xavfsizlik algoritmini – yagona platformada uyg‘unlashtirishi lozim. Mazkur ikki olimning ishlari mobil profilaktika mahsulotini yaratishdan oldingi diagnostik bosqichning ahamiyatini ham ochib beradi. Zakhidova qo‘llagan sifat yondashuvi foydalanuvchi tilida ifodalanadigan motivlar va yordam izlash to‘siqlarini aniqlashga imkon bersa, Syunyakov ishtirokidagi xabardorlik tadqiqoti natijani o‘lchashda bilim ko‘rsatkichini xulqiy va motivatsion mezonlardan ajratmaslik zarurligini ko‘rsatadi. Ushbu ilmiy mantiq asosida milliy mobil ilova kontenti dastlab yoshlar, ota-onalar, pedagoglar va mutaxassislar bilan fokus-guruhlar orqali sinovdan o‘tkazilishi, keyin foydalanish qulayligi va tushunarli baholanishi, shundan so‘nggina keng auditoriyaga joriy etilishi kerak. Bundan tashqari, Zakhidova va Syunyakov tadqiqotlarining Toshkent hamda yangi psixoaktiv moddalar kontekstiga bog‘liqligi natijalarni barcha hudud va yosh guruhlariga avtomatik umumlashtirish mumkin emasligini bildiradi. Qishloq va shahar yoshlari, turli ta’lim bosqichlari, o‘zbek va rus tilli auditoriyalar o‘rtasidagi farqlar alohida o‘rganilishi lozim. Shunday qilib, mazkur olimlar ishlari tayyor texnologik yechim bermasa ham, foydalanuvchini tushunish, xavfni multidimensional baholash va profilaktik kontentni empirik dalil asosida moslashtirish uchun zarur ilmiy poydevorni yaratadi. Bu yondashuv milliy raqamli profilaktika sifatini barqaror oshirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolada nazariy-analitik va integrativ metodologik dizayn qo‘llanildi. Tadqiqot obyekti sifatida yoshlar o‘rtasida giyohvandlikning oldini olishga yo‘naltirilgan mobil ilovalar, veb-intervensiyalar, kompyuterlashtirilgan ta’lim dasturlari va elektron qo‘llab-quvvatlash resurslarining profilaktik funksiyalari belgilandi; tadqiqot predmeti esa ushbu vositalarning bilim, munosabat, xulq-atvor niyati, o‘z-o‘ziga ishonch, hayotiy ko‘nikma, yordam izlash va institutsional hamkorlikka ta’sir etuvchi mexanizmlaridan iborat bo‘ldi. Manbalarni tanlashda 2016–2025-yillarda chop etilgan, mavzu bo‘yicha bevosita empirik natija, tizimli yoki tezkor sharh, sifat tadqiqoti yoxud nazariy konsepsiya taqdim etgan o‘nta ilmiy ish asosiy korpus sifatida olindi [1–10]. Tanlash mezonlari sifatida yoshlar yoki yosh kattalar auditoriyasi, mobil yoki elektron texnologiya komponenti, profilaktika yoki erta intervensiya maqsadi, ilmiy jurnal nashri va bibliografik identifikatorning mavjudligi qo‘llanildi. Ushbu yondashuv mahalliy kontekstni

xalqaro dalillar bilan qiyoslash hamda turli metodologik dizaynlar natijasini bitta tahliliy maydonda birlashtirish imkonini berdi. Tadqiqotda tizimli yondashuv mobil profilaktikani alohida ilova emas, balki kontent, foydalanuvchi, oila, ta’lim muassasasi, sog’liqni saqlash xizmati va jamoatchilik institutlari o’rtasidagi aloqalar tizimi sifatida ko’rishga xizmat qildi. Kontent-tahlil orqali har bir manbada uchraydigan asosiy komponentlar – ishonchli axborot, shaxsiylashtirilgan fikr-mulohaza, interaktiv mashq, anonimlik, tengdosh yordami, oilaviy ishtirok, mutaxassisga yo’naltirish, kuzatuv va baholash – ajratildi. Komparativ metod yordamida O’zbekiston va Markaziy Osiyo sharoitidagi sifat hamda aralash metodli tadqiqotlar mobil ilovalar bo’yicha xalqaro randomizatsiyalangan, kvazi-eksperimental va sharh tadqiqotlari bilan solishtirildi.

XULOSA

Yoshlar o’rtasida giyohvandlikning oldini olishda mobil ilovalar va elektron resurslar zamonaviy profilaktikaning qo’shimcha bezagi emas, balki uning qamrovini, davomiyligini, shaxsiylashtirilishini va interaktivligini ta’minlaydigan strategik vosita hisoblanadi. Tahlil shuni ko’rsatdiki, raqamli platforma bir vaqtning o’zida bir necha vazifani bajarishi mumkin: ishonchli bilim beradi, noto’g’ri tasavvurlarni tuzatadi, xavfli vaziyatni tanish va rad etish ko’nikmasini mashq qildiradi, stressni boshqarishning sog’lom usullarini taklif etadi, anonim maslahat imkonini yaratadi hamda yoshni oila, ta’lim muassasasi yoki mutaxassis yordami bilan bog’laydi. Biroq ushbu natijalar mobil texnologiyaning o’zidan emas, balki uning ilmiy nazariya, madaniy moslashuv, foydalanuvchi ishtiroki va etik xavfsizlik asosida qanday loyihalanganidan kelib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zakhidova G. A., Pikirenia U. I., Syunyakov T. S., Prilutskaya M. V. Motives for new psychoactive substances consumption among young adults in Uzbekistan: a qualitative study protocol // Consortium Psychiatricum. – 2025. – Vol. 6, No. 1. – P. 37–46. – DOI: 10.17816/CP15531.
2. Muruvvat, A., & Shohbozbek, E. (2025). O’zbekistonda ma’naviy va ahvoqiy qadryatlarda maktabgacha ta’limning ro’li. Global Science Review, 3(2), 246-253.
3. Marsch L. A., Borodovsky J. T. Technology-based Interventions for Preventing and Treating Substance Use Among Youth // Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America. – 2016. – Vol. 25, No. 4. – P. 755–768. – DOI: 10.1016/j.chc.2016.06.005.
4. Monarque M., Sabetti J., Ferrari M. Digital interventions for substance use disorders in young people: rapid review // Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy. – 2023. – Vol. 18. – Art. 13. – DOI: 10.1186/s13011-023-00518-1.
5. Kazemi D. M., Li S., Levine M. J., Auten B., Granson M. Systematic Review of Smartphone Apps as a mHealth Intervention to Address Substance Abuse in Adolescents and Adults // Journal of Addictions Nursing. – 2021. – Vol. 32, No. 3. – P. 180–187. – DOI: 10.1097/JAN.0000000000000416.
6. Schwinn T. M., Fang L., Hopkins J., Pacheco A. R. Longitudinal Outcomes of a Smartphone Application to Prevent Drug Use Among Hispanic Youth // Journal of Studies on Alcohol and Drugs. – 2021. – Vol. 82, No. 5. – P. 668–677. – DOI: 10.15288/jsad.2021.82.668.

7. Shohbozbek, E. (2025). Maktabgacha ta’limda ma’naviy tarbiya va uning yoshlar ongiga ta’siri. Global Science Review, 4(5), 446-453.

8. Birrell L., Debenham J., Furneaux-Bate A., Prior K., Spallek S., Thornton L., Chapman C., Newton N. Evaluating a Peer-Support Mobile App for Mental Health and Substance Use Among Adolescents Over 12 Months During the COVID-19 Pandemic: Randomized Controlled Trial // Journal of Medical Internet Research. – 2023. – Vol. 25. – e45216. – DOI: 10.2196/45216.

9. Martínez-Miranda J., Espinosa-Curiel I. E. Serious Games Supporting the Prevention and Treatment of Alcohol and Drug Consumption in Youth: Scoping Review // JMIR Serious Games. – 2022. – Vol. 10, No. 3. – e39086. – DOI: 10.2196/39086.

10. Muslima, O., & Shohbozbek, E. (2025). O’zbekistonda maktabgacha yoshdagi bolalarda ma’naviy-axloqiy tarbiyani shakllantirishning innovatsion usullari. Global Science Review, 3(1), 339-347.